

Jurij Šeregij a Vladimír Libovický – koryfejové ukrajinského divadla na Zakarpatské Ukrajině a jejich dary Divadelnímu oddělení Národního muzea¹

LIBUŠE HRONKOVÁ

ABSTRACT: Jurij Šeregij and Vladimír Libovický – leading figures of the Ukrainian Theatre in the Carpatho-Ukraine

This paper is devoted to the artistic biography and works of two leading figures of the Ukrainian Theatre in the Carpatho-Ukraine during the period when it was part of Czechoslovakia as so-called Carpathian Ruthenia. They were collaborators in the Nová scéna Theatre and the Ukrainian National theatre in Prešov. The first of these is director, actor, writer and translator Jurij Augustin Šeregij, the second is dancer, choreographer and director Vladimír Libovický. This paper first of all mentions the key moments of the history of the sub-Carpathian Theatre applying to the artistic works of both figures. This is followed by presentation of the professional career of Jurij Šeregij and archive materials donated to the Theatre Department of the National Museum, followed by the biography of Vladimír Libovický and a description of his gift to DONM, whereas attention is primarily given to his artistic work during the Second World War in Switzerland, during the nineteen fifties in the Ukrainian National Theatre in Prešov and his theoretical written reflections on the art of dance.

KEY WORDS: History of the Ukrainian Theatre – Carpathian Ruthenia – Russian Theatre of the society Prosvota in Uzhorod – Ukrainian Theatre Nová scéna in Chust – Choreography – Ballet Marijka – Ukrainian National Theatre in Prešov

CONTACTS: Mgr. Libuše Hronková, Divadelní oddělení Historického muzea Národního muzea, Václavské náměstí 68, 110 00 – Praha 1

Na počátku sedmdesátých let minulého století přijalo Divadelní oddělení Národního muzea² dva netradiční dary. Ty sice čítají řádově jen desítky archiválií, avšak poskytují pro české badatele unikátní informace o ukrajinském divadle na Zakarpatské Ukrajině v době, kdy byla jako tzv. Podkarpatská Rus součástí Československa, a dále o prvním operetním souboru Ukrajinského národního divadla v Prešově³. Navíc je věnovali s odstupem jednoho roku dva ukrajinští rodáci, považovaní za koryfeje počátků profesionálního divadla ve spisovném ukrajinském jazyce na Zakarpatské Ukrajině. Prvním z nich byl tanečník, cho-

1 Tato práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury ČR v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum DKRVO, IČ 00023272, 2018/25.

2 Dále jen zkratka DONM.

3 Toto divadlo dodnes v Prešově funguje pod názvem Divadlo Alexandra Duchnoviča. Od 80. let 20. století postupně přešlo, na žádost místních obyvatel, kteří se přihlásili k rusínské národnosti, na inscenace hrané v rusínském jazyce. Srov. Divadlo Alexandra Duchnoviča – O nás [online]. (accessed 2018-09-04). Dostupné z: <http://www.divadload.sk/page/9393/o-nas>.

Obrázek 1 – Fotografie z představení *Ach, nechod, Hrycju, na přástky*. Ruské divadlo Prosvita v Užhodě, 1921. NM, Divadelní sbírka, H6p-15/71.

reograf a režisér Vladimír Libovický, známý také v českém tanečním prostředí, a druhým režisér, herec, spisovatel a překladatel Jurij Augustin Šeregij.⁴

V této studii nejprve zmíníme klíčové momenty z historie zakarpatského divadla, vztahující se k umělecké práci obou osobností. Následně si představíme profesní kariéru Jurije Šeregije a archiválie darované DONM. Plynule navážeme životopisem jeho spolupracovníka Vladimíra Libovického a zmapujeme jeho dar DONM. V tomto případě nebudeme vyjmenovávat jednotlivosti, ale spíše představíme rozsáhlejší tematické celky. Podrobněji se zaměříme na materiál, který nám poskytuje méně známé informace o zahraničním působení V. Libovického, jeho umělecké činnosti a písemné reflexi divadelního umění. Vzhledem k tomu, že se v některých případech jedná o cizojazyčný materiál, budeme v této studii prezentovat i rozsáhlejší citace, přeložené do češtiny speciálně pro tyto účely.⁵

4 Jména těchto osobností jsou v různých zdrojích uváděna s drobnými odlišnostmi. V této studii je píšeme podle vlastnoručních podpisů na materiálech darovaných DONM, tedy Vladimír Libovický a Jurij Augustin Šeregij. Ostatní jména pouze transliterujeme z ukrajinštiny bez rozlišení měkkých sykavek a měkkého L. Názvy divadel a inscenací používáme pouze v češtině.

5 Archiválie týkající se J. Šeregije a V. Libovického lze nalézt také v Institutu umění – Divadelním ústavu (dále jen IDU) a v Divadelním ústavu Bratislava. IDU disponuje složkou s názvem *Internovaní ve Švýcarsku*, jejíž rukopisy jsou Libovickým datované do roku 1975. Více se o povaze tohoto materiálu zmíníme později. Na webových stránkách Divadelního ústavu Bratislava jsou zveřejněny soupisy inscenací včetně rolí, ve kterých Libovický na počátku své taneční kariéry ve Slovenském národním divadle vystupoval. Dále tato instituce vlastní režijní knihy Šeregije, zřejmě z jeho poválečného působení na Slovensku. Srov. http://etheatre.sk/du_vademecum/ (accessed 2018-09-04).

V roce 1919 byl založen při Ruském kulturně osvětovém výboru v Užhorodě dramatický kroužek a o rok později včleněn pod nový kulturně osvětový spolek Prosvita.⁶ Základní provozní vybavení, tedy kostýmy, noty a texty her odkoupila Prosvita od táborových divadel, kde po skončení 1. světové války ochotnický pracovali mnozí internovaní profesionální herci a režiséři. V Užhorodě také účinkovala část Ukrajinské státní republikánské kapely. Po několika sólových koncertech se spojila s dramatickým kroužkem při Prosvitě a nastudovaly společně drama Mychajla Staryckého *Ach, nechod', Hrycju, na přástky*.

V návaznosti na tyto události vzniklo 29. 12. 1920 první stálé ukrajinské profesionální divadlo v Užhorodě pod názvem Ruské divadlo spolku Prosvita v Užhorodě. Z důvodu nedostatku finančních prostředků hráli herci a zpěváci bezplatně. Prostředky na existenční minimum si vydělávali koncertními turné po Ukrajině. V roce 1921 dostalo divadlo od prezidenta T. G. Masaryka jednorázovou finanční podporu 250 000 Kč a ředitelem se stal Mykola Sadovskij. Ten doplnil a rozšířil herecký soubor, který dostával již stálý měsíční plat. Repertoár zahrnoval činohru, operu nebo operetu s baletními vložkami. Orientoval se především na ukrajinskou tvorbu, ale nechyběla v něm ani díla české i světové klasiky. Rozkvět divadla nastal v letech 1921–1926. Z důvodu nestálého divadelního prostoru a především neustálého boje o subvence bylo divadlo po několika finančních krizích k 31. 12. 1929 rozpuštěno. „Během své existence uvedlo 152 premiér a kolem 86 obnovených premiér. Na různých místech Zakarpatské Ukrajiny a ČSR sehrál soubor 1 200 představení. Navštěvovalo i nejzapadlejší místa na Zakarpatské Ukrajině, většinu představení hrálo pro vesnické obyvatelstvo a školní mládež bezplatně nebo za minimální vstupné. Touto svou činností významně napomáhalo při národním uvědomování a zvyšování kulturní úrovně obyvatelstva na Zakarpatské Ukrajině a vedlo ho k lásce k rodné řeči a kultuře. Inspirovalo ke vzniku ochotnických divadelních spolků. Svá představení hrálo ve spisovném ukrajinském jazyce navzdory mnoha pokusům o maďarizaci nebo rusifikaci.“⁷ Režisér Mykola Arkas se ve třicátých letech pokoušel toto divadlo ještě třikrát obnovit, ale ve výsledku bez stálého působení.

Ve stejné době začaly úřady na Zakarpatské Ukrajině organizovat v Užhorodě herecké kurzy pro vytvoření ansámblu budoucího Zemského podkarpatoruského národního divadla v Užhorodě. Ve vedení kurzů však preferovaly ruské emigranty a zkomolenou ruštinu, tzv. karpatoruskou řeč, která se protivila rusofilům i Ukrajincům. Z kurzů brzy odešli uvědomělí ukrajínští učitelé a mládež si prosadila i ukrajinské lektory. Výsledkem těchto kurzů byl roku 1936 vznik Družstva Zemského podkarpatoruského národního divadla v Užhorodě, které mělo na zájezdech po Zakarpatské Ukrajině i Čechách velký úspěch. V roce 1938 se jej pokoušel „zmodernizovat“ tanečník a choreograf Vladimír Libovický, ale jeho aktivity se nesetkaly s porozuměním. Ještě téhož roku tedy z divadla odešel a stal se choreografem, později režisérem Ukrajinského divadla Nová scéna v Chustě.

Ke dni 4. 2. 1934 založili bratři Jurij a Jevhen Šeregijovi dramatický odbor při zemském skautském souboru, z něhož se stal od roku 1936 při pobožce Prosvity ve městě Chust soubor Nová scéna. Působil v Užhorodě se záměrem vybudovat samostatné ukrajinské divadlo

6 Srov. Šeregij, Jurij Augustin. Resumé Náčrtu dejin ukrajinských divadiel na Zakarpatskej Ukrajině a v ČSR v r. 1918–1945. Strojopis. Národní muzeum, Divadelní sbírka, H6p-15/71.

7 Tamtéž, s. 14–15.

z místních zakarpatských rodáků. Fungoval na principu dobrovolné disciplíny: jednotliví členové, především z řad učitelů, vesničanů a studentů, se scházeli dvakrát nebo třikrát měsíčně na zkoušky a poté pořádali zájezdy. Soubor si brzy získal velkou popularitu a v letech 1934–1938 měl na repertoáru například ukrajinské národní opery *Záporožec za Dunajem*, *Natálka Poltavka*, hudební dramata *Marusja Bohuslavka* nebo *Mračno*, operety *Flirt a láska*, *Baron Kimmel*, *Soročinský jarmark*, z veseloher *Ženitbu*, *Kvadraturu kruhu* a z dramát *Bílou nemoc* nebo *Krvavé perly*. Režisérem byl Jurij Šeregij, později Mykola Arkas a dirigentem Jevhen Šeregij.

Roku 1938 mělo být Zemské podkarpatoruské národní divadlo v Užhorodě sloučeno s Novou scénou. Vedení Nové scény však na tento požadavek nepřistoupilo s odůvodněním, že na Zakarpatské Ukrajině žije ukrajinské obyvatelstvo, které potřebuje ukrajinské divadlo. Z podkarpatoruského divadla tedy odešli všichni Ukrajinci a nejlepší herci tohoto divadla se od sezóny 1938/39 stali členy Nové scény. Mobilizace dne 27. 9. 1938 přerušila činnost divadla až do 15. 11. 1938, kdy Jurij Šeregij založil v Chustě státem subvencované profesionální divadlo s názvem Ukrajinské divadlo Nová scéna v Chustě. Do prosince téhož roku byl hlavním režisérem M. Arkas, po jeho smrti V. Libovický. Činnost divadla ukončila 16. 3. 1939 maďarská okupace.

Režisér, herec, spisovatel a překladatel Jurij Augustin Šeregij se narodil 16. ledna 1907 v obci Dusyno na Zakarpatské Ukrajině.⁸ Studoval užhorodské gymnázium a roku 1921 se stal očitým svědkem zahájení činnosti Ruského divadla spolku Prosvita v Užhorodě. Záhy zde začal vystupovat ve sborových scénách. Režiséřskými vzory mu byli M. Sadovskij a po něm odchovanec Stanislavského MCHATu Oleksandr Zaharov. Podle úspěšně zhrané role Hrima v inscenaci *Večerní host* od Spyrýdona Čerkasenska si vytvořil svůj pseudonym Jurij Hrim.

Během studií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy založil společně se zakarpatskými studenty dramatický kroužek Verchovyna. Za tři roky v něm uvedl čtrnáct premiér, v nichž sám také vystupoval, a napsal svou první komedii *Nová generace* s hudbou Jevhena Šeregije. Po dokončení studia se vrátil zpět do Užhorodu, kde v roce 1931 založil hudebně-dramatický kroužek Veselka. Ve spolupráci s bratrem Jevhenem vedl také dramatický kroužek a pěvecký soubor při skautské organizaci PLAST, jež se staly roku 1934 základem divadla Nová scéna. Během pětileté existence divadla zde uvedl vlastní divadelní díla, například *Slovo a srdce* (1934), *Hladový* (1934), *Rafi-Mafi* (1935), *Tango pro tebe aneb Flirt a láska* (1936), *Děti 20. století* (1938), *Časy se mění* (1938) a trilogii o historii Zakarpát: *Potyská Rus*, *Anastacie – Dcera Jaroslava Moudrého* a *Zlatý meč*.

Během 2. světové války působil jako režisér v Jugoslávii, Praze nebo v Polsku.⁹ V září 1945 se stal režisérem a uměleckým šéfem Slovenského divadla v Prešově, kde během dvou sezón uvedl osmnáct premiér. Poté byl angažován do Státního divadla v Košicích jako první režisér opery. Za sedm sezón zde režíroval dvacet osm inscenací. Díky jeho překladům se na českých a slovenských scénách objevila dosud neznámá díla ukrajinských autorů.

8 Srov. Vydatti zakarpatici – Šerehij Jurij Avhustyn [online] (accessed 2018-08-14). Dostupné z: <http://www.biblioteka.uz.ua/zak/show.php?showFull=76>.

9 Srov. Jk. Vzácné jubileum. *Hlas ľudu*, 19. 1. 1967 Bratislava, s. 3.; iš. Tie dosky boli preň životom. *Smena*, 24. 1. 1967 Bratislava, s. 2. Národní muzeum, Divadelní sbírka, H6p-15/71.

Obrázek 2 – Fotografie z představení *Hajdamáci*. Ruské divadlo spolku Prosvita v Užhorodě na pohostinském představení ve Švandově divadle v Praze, 1924. NM, Divadelní sbírka, H6p-15/71.

V letech 1946–1948 spolupracoval jako hostující režisér s Ukrajinským národním divadlem v Prešově.¹⁰ V tomto období mělo divadlo sice stálý činoherní soubor, ale zpěvoherní inscenace byly uváděny bez hudebního doprovodu, vlastního orchestru, sboru a baletu.¹¹ Za účasti hostujícího dirigenta a orchestru zde Šeregij režíroval celkem šest hudebních dramát se zpěvy a tanci nebo operet a národní operu *Natálka Poltavka*. Šest z nich bylo uvedeno na scéně Slovenského divadla v Prešově v ukrajinském jazyce.

V sezónách 1951/52 a 1952/53 mělo divadlo již vlastní orchestr, dirigenta, baletního mistra, několik členů operetního sboru i baletu a postupně začalo angažovat sólové zpěváky. Na začátek sezóny 1954/55 byla uvedena národní opereta *Záporožský poklad* již se samostatným operetním souborem UND, jehož umělecký šéf byl Jurij Šeregij, dirigent H. Kucko a choreograf V. Libovický. Soubor měl společná představení se členy činohry a oficiálním jazykem inscenací byla ukrajinština. Od 1. 4. 1955 ministerstvo kultury ustanovilo samostatný operetní soubor bez účasti členů činohry.

Roku 1956 byl však operetní soubor UND nečekaně zrušen, což současně znamenalo také poslední působení Šeregije v profesionálním divadle se zpěvoherním souborem.¹²

10 Toto divadlo bylo založeno v roce 1945 za účelem poskytnout ukrajinské menšině žijící na Slovensku všestranné podmínky ke kulturnímu rozvoji. Srov. B. A. Bavoľár, O práci UND v Prešove; in: *Program k inscenaci Marusja Bohuslavka*, prem. 4. 11. 1954 UND Prešov, s. 87–88. Národní muzeum, Divadelní sbírka, H6p-25/70.

11 Srov. Šerehij, Ju. A. Muzyční spektakli UNT v Prjaševi; in: *Program k inscenaci Ach, nechod', Hrycju, na přástky*, prem. 24. 3. 1956 UND Prešov, s. 40–46. Národní muzeum, Divadelní sbírka, H6p-25/70.

12 Srov. *Figarova svadba pre Juraja Šeregija* [online] (accessed 2018-08-29). Dostupné z: http://archiv.sdke.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=1803%3Afigarova-svadba-pre-juraja-eregija&catid=43%3Aaktualne-z-opery&Itemid=74&lang=sk.

V následujících letech režíroval na Státní zájezdové scéně v Bratislavě a v Maďarském oblastním divadle v Komárně. Roku 1961 se vrátil do Bratislavy, kde pracoval jako dramaturg a režisér Parku kultury a oddechu. Dva roky poté začal vyučovat na literárně-dramatickém oddělení lidové školy umění. Zasloužil se o založení Hudebně-dramatického souboru Tarase Ševčenko v Bratislavě s cílem propagovat ukrajinský jazyk a hudbu. Zemřel 25. května 1990 v Bratislavě. Od roku 2011 nese užhorodské divadlo, založené 1. ledna 1946, název Zakarpatské oblastní ukrajinské hudebně-dramatické divadlo bratrů Jurije Augustina a Jevhena Šeregijových.

V roce 1971 daroval Jurij Šeregij DONM celkem čtyřicet pět archiválií s komentářem v průvodním dopise:¹³ Před dvěma lety zde hledal materiály ke své práci o dějinách ukrajinského divadla na Zakarpatské Ukrajině a v ČSR 1918–1945 a našel pouze tři plakáty. Slíbil tedy pracovníkům DONM, že jim po dokončení své práce předá unikátní materiály, které ani jedna z institucí v ČSR nebo mimo ni nemá. V letech 1918–1945 byla Zakarpatská Ukrajina autonomní částí ČSR, a proto jsou dějiny kultury a divadelního umění této země současně kulturní hodnotou ČSR.

S prosbou o zamyšlení nad možnostmi publikace daroval Šeregij do divadelní sbírky dvacet jedna stran signovaného strojopisu resumé s názvem *Náčrt dejín ukrajinských divadiel na Zakarpatskej Ukrajině a v ČSR v r. 1918–1945*.¹⁴ Dále první dvě čísla časopisu *Nová scéna* z roku 1939, fotokopie cedulí Ukrajinského divadla *Nová scéna* v Chustě k představením *Záporožský poklad* (1938), *Časy se mění* (10. 12. 1938), *Záporožec za Dunajem* (1. 3. 1939), *Soročinský jarmark* (3. 3. 1939), *Hajdamáci* (14. 3. 1939) a plakátu s oznámením repertoáru na podzim 1938. Ze dne 7. 7. 1935 také fotokopii plakátu k představení *Baron Kimmel*, které uvedl Podkarpatoruský Osvětový Svaz v Užhorodě a Zemský pěvecký sbor Svazu Skautů Podkarpatské Rusi v Užhorodě. Sbírkou plakátů a cedulí DONM obohacují také čtyři originály: cedule k premiéře operety *Flirt a láska* (*Nová scéna* při pobožce Prosvity v Chustě, 2. 2. 1936), plakát k zahájení sezóny 1938/39, plakát ke slavnostnímu otevření Ukrajinského divadla *Nová scéna* v Chustě operou *Záporožec za Dunajem* (26. 11. 1938) a plakát k operetě *Záporožský poklad* (1. 12. 1938).

Velmi cenným materiálem jsou pečlivě popsané fotografie členů Ruského divadla spolku Prosvita v Užhorodě z let 1921–1929 a členů *Nové scény* z let 1934–1939. Přiložil také výstřižky nebo jejich fotokopie z dobového tisku reflektující činnost *Nové scény* a historii ukrajinského divadla na Zakarpatí.

Nová scéna hostovala v žižkovské Akropolis ve dnech 2.–7. června 1938. O představení ze dne 3. 6., dramatu z období ukrajinsko-tureckých válek *Marusja Bohuslavka*, vyšla recenze například v Českém slově: „A vždycky se všechn děj shrnuje na závěr jednotlivých obrazů k překvapujícímu úderu, před nímž se může zatím zpívat, tančit, hýřit, rodinně besedovat, milostně blouznit. (...) Jejich p. Šutka přednáší válečné vypravování v básnických rytmických vlnách, jejich p. prof. Seregyj hraje komického židovského krčmáře s roztomilou pohyblivou šprýmovností v dialogu i v tanci, v Marusji rozlije pí Seregyjová takovou záplavu bolu, že se až prsa sevrou. Ale také všichni ostatní dělají

13 Srov. Šeregij, Jurij. Velevážená Pani Vraná! Dopis, Bratislava, 23. 5. 1971. Národní muzeum, Divadelní sbírka, H6p-15/71.

14 Stejnomenou knihu o rozsahu 409 stran vydalo roku 1993 Slovenské pedagogické nakladatelství, ISBN: 80-08-01837-2.

Obrázek 3 – Fotografie z představení *Natálka Poltavka*. Ruské divadlo spolku *Prosvita* v Užhorodě, 1927. NM, Divadelní sbírka, H6p-15/71.

v lidových postavách čest svému režiséru p. M. Arkašovi, který ani drobností nezanechal, aby pražským požadavkům učinil zadost.¹⁵

Chustecký deník *Nová Svoboda* shledal činnost divadla *Nová scéna* velmi vlastenecky záslušnou: „Náš národní horizont byl zamračený, tu a tam došlo k bouře, politické počasí bylo nestabilní, ale *Nová scéna* věděla, že nesmí ztratit ani minutu. Pochopil to celý soubor divadla, který žije jako jedna rodina. *Nová scéna* věděla, že v tuto chvíli nás všechny vlast volá, abychom jí nějak pomohli ulevit od bolesti, zocelit její vědomí. (...) Zavedením baletu do karpato-ukrajinského divadla divadlo získalo mnoho na své hloubce, na svém obsahu. V moderním divadle není možné obejít se bez baletu. Příkrášluje, oživuje kus a dodává mu kouzlo. To dobře ví šéfredaktor *Nové scény* mistr Libovický, choreograf evropského jména a velkoměstského žánru...“¹⁶

Vladimír Libovický se narodil 10. listopadu 1906 na Ukrajině v obci *Noviny České*.¹⁷ Roku 1923 začal navštěvovat taneční školu ve městě Rivne. O rok později odešel z příkazu otce na zemědělskou technickou školu ve Velkých Opatovicích. V roce 1928 ze školy utekl do Prahy, kde studoval balet u primabaleríny Jelizavety Nikolské. Během studia tančil ve *Velké operetě*, *Městském divadle na Královských Vinohradech* a v *Aréně na Smíchově*. V letech 1934–1937 působil ve *Slovenském národním divadle* v Bratislavě jako první sólista a jevištní partner Elišky Fuchsové-Lehotské. Poté se stal na jednu sezónu režisérem a choreografem *Zemského podkarpatoruského národního divadla* v Užhorodě. V listopadu 1938 přešel do *Nové scény*, kde působil až do jejího uzavření.

15 *Hosté z Podkarpatské Rusi*. *České slovo*, červen 1938 Praha, s. 10. Národní muzeum, Divadelní sbírka, H6p-15/71.

16 Andrij PATRUS, *Slava i česť pionerom ridnoji kultury*, *Nova svoboda*, 28. 2. 1939. Národní muzeum, Divadelní sbírka, H6p-15/71.

17 Srov. Heslo Libovický, Vladimír. *Český taneční slovník – tanec, balet, pantomima*, Praha 2001, s. 177; A. SMOLINSKÝ, Vladimír Libovický pätidesiatročný, *Lud*, 5. 12. 1956, s. 4. Národní muzeum, Divadelní sbírka, H6p-20/70; Vladimír Libovický [online] (accessed 2018-08-20). Dostupné z: https://uk.wikipedia.org/wiki/Владимір_Лібовицький.

Obrázek 4 – Část souboru divadla Nová scéna v Chustě, 1934–1936. NM, Divadelní sbírka, H6p-15/71.

V roce 1939 jel společně s baletem Národního divadla v Praze na zájezd do Curychu a ve Švýcarsku zůstal po téměř celé válečné období. Působil jako baletní mistr a sólista na operních scénách v Curychu, Lucernu a v Ženevě. Ke konci války dobrovolně vstoupil do československé zahraniční armády. Po osvobození strávil sezónu 1945/46 v Pražském divadle pro mládež Míly Mellanové. Roku 1946 založil v Praze taneční složku Armádního uměleckého souboru Víta Nejedlého¹⁸. V letech 1954–1956 byl choreografem Ukrajinského národního divadla v Prešově a od roku 1956 Poddukelského umeleckého lidového souboru (PULS).

Straniční funkcionáři neodpustili Libovickému předválečné působení na Zakarpatí, spolupráci s premiérem, poté prezidentem Země Zakarpatskoukrajinské Avhustynem Vološynem a nakonec samozřejmě službu v „západní“ československé armádě. Musel odejít na penzi a dvacet let strávil ve vesnici Psáry u Prahy. V roce 1976 se přestěhoval do Prahy, kde 18. prosince 1984 zemřel.

Poeticky se o jeho kariéře a letech strávených na samotě zmiňuje tanečnice Nina Jirsíková: „Poslední, kdo k Míle [Mellanové] chodil do sanatoria, byl Vladimír Libovický, její oddaný kamarád, také tanečník a choreograf – i můj starý přítel. Dělal mnoho výrazových tanců, tedy byl vlastně také z našeho ranku. Ovšem já se s ním více stýkala až jako se starším pánem v důchodu, když pěstoval včeličky v Psárech u Prahy. Jeho život byl jedno velké dobrodružství. Většinou pracoval mimo Prahu, a tak až ve stáří jsme si řekli, že jsme měli společné zájmy. Byl choreografem v Mukačevě, za okupace ve Švýcarech bavil ruské vojáky, utečence v sanatoriu, a dělal tam programy velmi zajímavé a politicky závažné. Ostatně,

¹⁸ Dále jen zkratka AUS VN.

že žil a pracoval správně, svědčí to, že na bývalé Podkarpatské Rusi, kde se narodil, je jeho rodný domek proměněn v muzeum Vladimíra Libovického. Byl tanečníkem, partyzánem a bojovníkem za lepší zítřky celou svou životní prací.¹⁹

Roku 1970 daroval Vladimír Libovický DONM celkem sto dvacet devět archiválií (včetně duplikátů), vztahujících se především k jeho umělecké činnosti ve Slovenském národním divadle, ve Švýcarsku, AUS VN a v Ukrajinském národním divadle v Prešově.²⁰ Předválečné období zachycují zejména plakáty. Ty inzerují například účast Libovického jako tanečního partnera E. Fuchsové na kulturních akcích *Taneční večer Elly Fuchsové a její baletní školy* v Městském divadle v Košicích (23. 12. 1934), *Mikulášský večer* pořádaný Sportovním klubem Baťa v sále společenského domu ve Zlíně (7. 12. 1935), pásmo *Josefský monstre kabaret* pořádaný Slovenským aeroklubem M. R. Štefánika (19. 3. 1935) a vystupování v inscenacích Slovenského národního divadla. Dále oznamují otevření Školy baletu Vladimíra Libovického, která zahájí vyučování 16. září 1938 v bývalém županátě v Užhorodě. Výuka klasického baletu, rytmiky, akrobatiky, mimiky, projevu moderního pohybu a česko-slovenských národních tanců měla probíhat každé úterý a pátek od čtyř do osmi hodin. Plakát k inscenaci *Strakonický dudák* v Zemském podkarpatoruském národním divadle z května 1937 představuje Libovického jako autora scény, choreografie a režiséra.

Stejně jako Jurij Šeregič věnoval Libovický DONM první dvě čísla ukrajinského časopisu *Nová scéna* z ledna a února 1939. V lednovém čísle s ním byl zveřejněn rozhovor, v němž vyjádřil například svůj vztah k tanci a divadlu: „Tanec je pro mě životní potřebou, protože do něj vkládám všechny své pocity i myšlenky a chci, aby mí žáci nepovažovali tanec jen za předepsaný pohyb těla, ale aby také měli porozumění pro hudbu a estetiku tance. (...) Přiznám se, že rád tancuji v operách, baletech, nerad tancuju v operetách, a to tím víc na takových mizerných scénách, kde člověk nemůže udělat dostatečně velký pohyb kvůli nedostatku místa.“²¹ Na otázku, jak studuje nový balet, odpověděl následovně: „To je dost těžká věc. Na to nestačí pouze technika, ale je potřeba mít také podvědomé duševní citění. Například zpěvák dostane roli, text dal autor, dirigent ho studuje, režisér ho zrežuruje, nápověda našeptává, aby se neztratil, ale baletní mistr nedostane nic, jen hudbu. Všechno ostatní musí udělat – vytvořit. Musí vymyslet kroky – figury, ty figury musí být v harmonii s hudbou, mít pevný sklad. Když už tohle všechno udělá, musí to nastudovat se souborem, také sám tancovat bez nápovědy, a chraň Bože, aby paměť vypověděla na scéně službu. Takové tvoření baletu se nazývá CHOREOGRAFIE. Každý baletní mistr zná ten divný pocit, když má udělat trochu těžší balet – nový tanec, on nerozumí, neslyší, kolem něho je tma, hledá analogii, bloudí – až se mu podaří ulovit odpovídající myšlenku, která vykryštalizuje ve formě tance, ale myšlenku vyvolala hudba. Tehdy zaniká stísněný pocit a volně se tvoří jednání-balet...“²²

19 Libuše HRONKOVÁ (ed.), *Nina Jirsíková, Vzpomínky tanečnice*, Praha 2013, s. 186.

20 Srov. Přírůstek 25/70 Vladimír Libovický. Národní muzeum, Divadelní sbírka, H6p-25/70.

21 S-KA, Rozmova z V. Libovickým pro balet, *Nova scena*, leden 1939, č. 1, s. 5–6. Národní muzeum, Divadelní sbírka, H6p-15/71.

22 Tamtéž.

Ve druhém čísle tohoto časopisu publikoval Libovický text o svém přístupu k divadelní režii.²³ U každého díla nejprve analyzuje autora a dobu, ve které žil, téma a zápletku hry. Poté obsadí herce do rolí tak, aby si jejich charakter vzájemně odpovídal. Zároveň si vytvoří plán scény, dekorací a světel. V další fázi přistoupí ke čteným zkouškám a k aranžování. Důraz sice klade na individuální režijní pojetí daného díla, přesto ale nebrání vlastní kreativitě herců: „Nikoho a nikdy nekopíruju, nerad stavím věc tak, jak ji někdo stavěl, v režii jsem vždy sám svým pánem, kus stavím tak, jak mi diktuje moje já. (...) Když už mám vše vypracované, zavolám umělce a dám mu pravomoc ukázat vlastní kreativitu, která doplňuje a rozšiřuje moji roli. (...) Obecně má režisér plné právo vykreslit, zkrátit a přetvořit kus tak, jak to sám považuje za vhodné. Mně samému se stalo, že má ostrá tužka přinesla kusu úspěch.“²⁴

O pobytu Libovického ve Švýcarsku vypovídá plakát – týdenní program Stadttheater Zürich (17.–24. 9. 1939). Dále brožura Programm Stadttheater Luzern 1943 s dokladem o tom, že Libovický tančil v operetě *Netopýr*, tančil a vytvořil choreografii společně s Manuelou Espada v *Prodané nevěstě*. Vystupoval také na *Mikulášské zábavě* pořádané Českým zpěváckým spolkem „Tábor“ v Curychu nebo na Oslavě 28. října 1944 pod záštitou téhož spolku a zároveň Tělocvičné jednoty „Sokol“ tamtéž.

Od května 1941 účinkoval také v divadelním souboru složeném z vojáků francouzsko-polské jednotky, která byla internována na území Švýcarska. Od roku 1943 cestoval tento soubor pod názvem *Zołnierski Teatr D. S. P.*²⁵ „Maryna“ po Švýcarsku s revuálními programy v režii a choreografii Libovického.²⁶

První revue se jmenovala *Vítězství ducha* a obsahovala celkem deset čísel s využitím hudby například F. Chopina, S. Moniuszka, F. Ogińskiego a textů z děl A. Asnyka, A. Fredra, M. Konopnické, I. Krasického a J. Słowackého.²⁷ Po úvodním čísle celého souboru následovalo číslo *Bez názvu*, v němž satan vysvětloval čarodějnici, jak způsobil zničení Evropy a teď vyjadřuje obavy o svůj vlastní osud. Další číslo, duet Libovického s názvem *Dohoda buduje*, se skládalo ze zpěvu a tance představitelů dvou bratrských národů – českého a polského. Následovala čísla *Královna krásy* a opět duet Libovického *Vítězství ducha*, ve kterém polský voják překoná silou svého ducha, zobrazenou hrou na housle, smrt. První část uzavřela *Lidová písnička*. Druhou část otevřelo sólové číslo V. Libovického *Stalag Nr. X*²⁸, následovala čísla *V ubikaci*, *Maryna na výchově*, *Na hranici*, *Vítání pluků*.

Druhá revue, taktéž o deseti obrazech, nesla název *Na břehu moře*.²⁹ Na programu byla tato čísla: *K sousedům*, sólo Libovického *Anděl míru*, *U sedláka*, *Maryna za kulisami* a *Pod*

23 Srov. Vladimír Libovický, Tvorčist' režysera v teatri, *Nova scena*, únor 1939, č. 2, s. 11. Národní muzeum, Divadelní sbírka, H6p-15/71.

24 Tamtéž.

25 Zkratka D. S. P. znamená Dywizja Strzelców Pieszych. Srov. Teatr żołnierski „Maryna“ [online] (accessed 2018-08-28). Dostupné z: <http://www.aan.gov.pl/art,397,teatr-zolnierski-maryna>.

26 Maryna byla ženská role V. Libovického, která se objevovala napříč několika čísly. Celý název divadla bychom tedy mohli přeložit jako Vojenské divadlo divize střelců pěších „Maryna“.

27 Srov. *Teatr Żołnierski 1943. Program k revui Vítězství ducha*. Národní muzeum, Divadelní sbírka, H6p-15/71.

28 Stalag je zkratka z německého Stammlager označující tábor zajatců.

29 Srov. *Teatr Żołnierski 1943. Program k revui Na břehu moře*. Národní muzeum, Divadelní sbírka, H6p-15/71.

Obrázek 5 – Část souboru divadla Nová scéna v Chustě, 1938–1939. NM, Divadelní sbírka, H6p-15/71.

štítem Tater, kde vystupoval v roli Jánošíka. Druhou část otevíralo několik výstupů souhrnně nazvaných *Totem*. Následovala čísla *Neznámý voják*, *Na břehu moře*, *Lidová svatba* a celou revui uzavíraly *Národní tance*, konkrétně krakoviak, kujaviak, mazurka. V obou revuích ztvárnili muži i ženské role.

V knihovně Institutu umění – Divadelním ústavu se k prezenčnímu studiu nachází soubor volných listů pod názvem *Internovaní ve Švýcarsku – Poláci, Sověti, Jugoslávci atd.*³⁰ Jedná se především o rukopisy a fotografie rozříděné Libovickým do tří hlavních složek: Internovaní Sověti, Internovaní Poláci a Internovaní Jugoslávci. V úvodním rukopise složky Internovaní Poláci Libovický uvádí, že pořádal koncerty v lágrech pro internované vojáky nejprve společně s žurnalistkou Marií Sandoz Pańkowskou. Ta hrála na klavír a zpívala, Libovický tančil, recitoval a hrál skeče. Postavu „Maryna“ označil za klauna-satyra, který si mohl na jevišti ledasco dovolit.

Složka dále mimo jiné obsahuje dvacet unikátních fotografií z několika čísel výše uvedených revuí nebo sólových koncertů. Většinou jsou doplněny komentářem Libovického, v němž například číslo *Maryna na vychování* popisuje následovně: „Jelikož ‚Maryna‘ bylo nezvedené děvče a dělalo mezi informovanými politickou práci, pozvali na ni dva věhlasné profesory, kteří ji měli převychovat. Bylo to střetnutí současnosti s minulostí.“³¹ Dozvídá-

30 Srov. V. Libovický, *Internovaní ve Švýcarsku – Poláci, Sověti, Jugoslávci*. 1 soubor volných listů. Institut umění – Divadelní ústav, sig. MB 4775.

31 Reverz fotografie Maryna na vychování. Složka Internovaní Poláci. In Libovický, V. *Internovaní ve Švýcarsku – Poláci, Sověti, Jugoslávci*. 1 soubor volných listů. Praha: Institut umění – Divadelní ústav, sig. MB 4775.

<p>КНИГА Ужгород Кортювона 33.</p>	<p>Словенський Банк Філія Хуст Оновано 1879. р. Централа: БРАТИСЛАВА. Телефон чис. 2. Приймає вклади Роздає пенсії і порадить.</p>	<p>Сій до Свої! Земедільці! Продайте своє зерно ТОРГОВЕЛЬНОМУ СОЮЗУ Ваше зерно продає: в Батьки, Бєрєзоні, Шьє-Моні, Хусті, Сьєдмій, 4. Адам, Мєлєшч, Ужгород, Шьєдмий і Винограді. Продате нам – поможете собі!</p>												
<p>ДУНКЕЛ Хуст</p> <p>Дешеві кухні, першорядні вина, добрі кімнати в „РОЯЛ“-і ХУСТ</p> <p>Морожені! Тістечка! Торти! чорниці! Філії чайів і Чуварів!</p> <p>Бєрнштайн На заповненні вистав! в м. Хусті</p> <p>Готель „Централ“ Хуст</p> <p>Міжмєні паркетів! Порошкові стіни! Дорогі туалетні мильні! Дорогі туалетні мильні!</p> <p>Купуйте мильні „ПІЛЧІКІ“ УЖГОРОД Павського 30. Великий вибір різних сортів мильних розчинів та па- перових підручників. Дешеві шпирт розчини, милі!</p> <p>Найкраще джерело накупку книжок, шпальних і канцелярських потреб в книгарні „БАЗАР“ Хуст, ул. Масарика ч. 71.</p>	<p>Український Театр „НОВА СЦЕНА“ в Хусті ХУСТ, ЗАПА СЛОВ'ЯНСЬКОГО ДОМУ. Дня 26. XI. 1938 Початок о 20 год.</p> <p>Святочна вистава під протекторатом І. Української Центральної Нар. Ради в Хусті в честь Влади КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ</p> <ol style="list-style-type: none"> Гімна „ЩЕ НЕ ВМЕРЛА“ – оркестра. Святочна промова проф. Оз. Приходька. С. Антомоєського. <p>„ЗАПОРОЖЕЦЬ ЗА ДУНАЄМ“ історична опера на 3 дії з танцями.</p> <p>Рєжисєр: п. М. Аркас, шєф-рєжисєр. Оркєстра! Дирігєнт: п. С. Шєрєй</p> <p>Дієві особи:</p> <table border="0"> <tr> <td>Іван Карась – п. М. Аркас</td> <td>Султан – Іванчєно – п. Ф. Приходько</td> <td>Козак, козацька, турки, паруб.</td> </tr> <tr> <td>Оскар, його жєнка – п. М. Шєрєй</td> <td>Іван, його султанка – п. М. Кудин</td> <td>Дєтє в ХУТ, стоїть на Дунаї</td> </tr> <tr> <td>Осьма, її вєсєла – п. М. Ужуржєва</td> <td>Сєлєжа – п. Д. Цєгулка</td> <td>в Даворьвій Сїні.</td> </tr> <tr> <td>Акрїд, чєрвоєрєц – п. І. Шуня.</td> <td>Гєсєн, арабєчка – п. * * *</td> <td></td> </tr> </table> <p>Ціни місць: Ложи (5 місць) Кч 70^{.-}, останні ряди Кч 50^{.-}. I. м. (крїсла) Кч 15^{.-}, II. м. Кч 12^{.-}, III. м. Кч 8^{.-}. Увага! Проситья П. Т. Публіку на цю Святочну виставу прибути в темному одязі.</p>	Іван Карась – п. М. Аркас	Султан – Іванчєно – п. Ф. Приходько	Козак, козацька, турки, паруб.	Оскар, його жєнка – п. М. Шєрєй	Іван, його султанка – п. М. Кудин	Дєтє в ХУТ, стоїть на Дунаї	Осьма, її вєсєла – п. М. Ужуржєва	Сєлєжа – п. Д. Цєгулка	в Даворьвій Сїні.	Акрїд, чєрвоєрєц – п. І. Шуня.	Гєсєн, арабєчка – п. * * *		<p>Хто хоче елегантно і модно одягнутися, купує матерії тільки у Містер Йосиф Гергарт ХУСТ (близь Суау) Великий вибір!</p> <p>Великий вибір дамських краваток, аксесуарів, фартухів і ак- сесуарів шьє-мєн! в модній хаті містер Гєрґа</p> <p>УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО.</p> <p>Г Р І М У Т Складіть собі білий гро- шевий купецький па- перний листок, заповніть на підписанні купець- кого розписки на 1000 рублів грош. Додайте до цього листка підписаний купецький папір, який додасте своїм кредиторам.</p> <p>Б-Е-Р-Е-Г-О-В-О політико-агітаційна партія.</p> <p>Книгарня Димитрій Богатирєв ХУСТ Величезна на 26 книжковий матеріал для куп- цтва (книжки, газети, брошури, па- перні листки, картки, па- перні листки і т. д.)</p>
Іван Карась – п. М. Аркас	Султан – Іванчєно – п. Ф. Приходько	Козак, козацька, турки, паруб.												
Оскар, його жєнка – п. М. Шєрєй	Іван, його султанка – п. М. Кудин	Дєтє в ХУТ, стоїть на Дунаї												
Осьма, її вєсєла – п. М. Ужуржєва	Сєлєжа – п. Д. Цєгулка	в Даворьвій Сїні.												
Акрїд, чєрвоєрєц – п. І. Шуня.	Гєсєн, арабєчка – п. * * *													
<p>Підкарпатурські Електрарні які довають вже до 65 сіа і міст П. Руси електричну енергію, продають і на вигідні місячні сплатки великі електричні мотори, дзиги, помпи, пєчі до варєння, залізниця до залізничних і т. п. по найкращим цінам. Розбудовуємо свій промисел!</p>	<p>Підкарпатурські Електрарні які довають вже до 65 сіа і міст П. Руси електричну енергію, продають і на вигідні місячні сплатки великі електричні мотори, дзиги, помпи, пєчі до варєння, залізниця до залізничних і т. п. по найкращим цінам. Розбудовуємо свій промисел!</p>	<p>В. ХИТРИЙ, ХУСТ Торговля мінним товаром, парова печарня, перероблення мєбєлі авто-номом і поїздам.</p>												

Obrazek 6 – Divadelní cedule k představení divadla Nová scéna Zápороžec za Dunajem. NM, Divadelní sbírka, H6p-15/71.

me se také, že číslo *Královna krásy* bylo parodií na Francii, která dělala vše možné, jen se nevzbrojila. Sólo Libovického *Anděl míru* se stalo velmi známé po celém Švýcarsku. Nalíčení obličejů mělo být alegorií na osu Berlín–Tokio–Řím. Jedna třetina byla nalíčená jako Hitler, druhá jako Japonec a od úst dolů a brada jako Mussolini. Pokud vystupoval Libovický na jevišti v uzavřeném prostoru, kde seděli diváci pouze z jedné strany, zařazoval do programu také číslo nazvané *Duet v jedné osobě*. K němu jej inspirovala absence baletní partnerky, protože „žádná [balerína] nechtěla bezplatně tančit a plahočit se v době volna po lágrech“.³² Jedna polovina kostýmu představovala pánský oblek a druhá polovina baletní trikot se sukýnkou a na noze baletní špičkou. Obličej měl z jedné strany nalíčený jako uhlazený muž s knírem, z druhé jako žena s květinou ve vlasech. Složka vztahující se k polským internovaným obsahuje také čtyři kostýmní návrhy k národnímu tanci kujaviak a jeden ke kostýmu vojáka.

Dále je ve složkách shromážděna například korespondence Libovického se státními úřady ohledně povolení ke vstupu do vězeňských lágrů, soupisy navštívených lágrů, soupisy vojáků a jejich obsazení v jednotlivých číslech revuí, žádosti o pomoc pro sovětské internované, jejich fotografie, osobní korespondence atd. Součástí je také desetistránkový strojepis s rukopisnými poznámkami *Sověšští internovaní ve Švýcarsku – Mé vzpomínky* s podpisem Libovického a datovaný do roku 1975. Hned na první straně Libovický píše: „Všechna čest Švýcarům – skutečně pomáhali, kde jen mohli, přestože věděli, že dne 21. 8. 1941 byl dán v Německu a Protektorátě na mne zatykač a byl jsem vyhoštěn. Přesto mi divadla půjčovala

32 Duet v jedné osobě. Rukopis a fotografie. Tamtéž.

bezplatně kostýmy, já se těšil uznání za svou práci, která nebyla snadná, neboť po zkouškách v divadle a po představení jsem ve volném čase odjížděl za vojenským divadlem do tábora. Mnohdy tábor byl umístěn v horách, kde nebylo ani spojení vlakem, autobusem, lodí, koníkem, ale jen na kole neb ještě častěji pěšky. Dělal jsem tuto práci rád.³³ Dále zde popisuje různá setkání se sovětskými vězni, jejich umělecká vystoupení a vlastní invenci při podpoře například raněného vězně umístěného do nemocnice na izolaci.

Další skupina sbírkových předmětů v DONM představuje výsledek Libovického práce v AUS VN. Jedná se o celkem deset plakátů k různým pohostinským vystoupením tohoto souboru v roce 1947 s pásmem *Armáda v písni a tanci – veselý večer národních a vojenských písní a tanců*, jehož byl Libovický choreografem.

Během svého působení v Ukrajinském národním divadle v Prešově, o němž vypovídá poslední skupinka archiválií, vytvořil Libovický celovečerní autorský balet *Marijka*. Světová premiéra se uskutečnila 19. 5. 1955 u příležitosti desátého výročí osvobození vlasti Rudou armádou. Hudbu speciálně pro tento balet složil Radovan Fest Spišiak. Libreto, choreografie a režie byly připisány Libovickému. Vzhledem k tomu, že se jedná o nejrozsáhlejší jevištní dílo kompletně v intenci Libovického, zmíníme stručně obsah jednotlivých obrazů.³⁴

Děj začíná roku 1941 na vesnici v Prešovském kraji. Marijka a Olena milují Andrije, který vážně miluje Olenu. Jeho kamarád Stepan je ale do Oleny také zamilovaný. Marijka se s Andrijem náhodou setká v lese, což uvidí také Olena a Stepan, kteří na ně žárli. Marijka a Stepan přivedou do lesa děvčata a chlapce z vesnice, aby milencům překazili setkání. Žertovně je přepadnou a nastane veselá zábava. Ta je přerušena příchodem staré ženy, která oznamuje, že fašisté napadli SSSR. Andrij se okamžitě rozhodne bojovat proti fašistům a odchází do Sovětského svazu.

Druhý obraz se odehrává kdesi na Ukrajině, v zázemí fronty mezi vojáky 1. československého armádního sboru. Voják Andrij se zde náhodou setká se Stepanem, který mu říká, že Marijku odvezli fašisté na nucené práce. Na vlastní žádost a po prokázání bojových schopností je Stepan přijat mezi vojáky. Jednotka je vyslána do Banské Bystrice na pomoc při Slovenském národním povstání. Andrij se však dostane mimo svou jednotku. Pro snadnější návrat se převlékne do civilních šatů, ale je zraněn a v bezvědomí odvezen do nepřátelského lazaretu.

Ve třetím obraze se přesouváme do nepřátelského lazaretu, kam se Marijka přihlásila jako dobrovolná ošetřovatelka. Zároveň je spojkou s partyzány, dodává jim informace i léky. Poznává raněného Andrije a chce ho zachránit před popravou, pokud Němci odhalí jeho totožnost. Andrij je těžce raněný a zápasí se smrtí. Marijka se vrhá do boje o jeho život a zachrání ho. Společně se rozhodnou utéct k partyzánům a spojit se se sovětskou armádou.

Čtvrtý obraz se odehrává na jaře 1945 těsně po osvobození Andrijovy vesnice. Přichází Stepan a setkává se s Olenou. Oznamuje jí, že je Andrij nezvěstný a pravděpodobně padl. Náhle se do vesnice vrací Marijka s Andrijem. Marijka se vzdává své lásky k Andrijovi

33 V. Libovický, *Sověští internovaní ve Švýcarsku – Mé vzpomínky*. Strojopis s rukopisnými poznámkami, s. 1. In Libovický, V. Internovaní ve Švýcarsku – Poláci, Sověti, Jugoslávci. Soubor volných listů. Institut umění – Divadelní ústav, sig. MB 4775.

34 Srov. Marijka – Obsah. In *Program k baletu Marijka*, premiéra 19. 5. 1955 UND Prešov, s. 47–50. Národní muzeum, Divadelní sbírka, H6p-20/70.

Р. Ф. Спішак — В. Лібовицький

МАРИЈКА

R. F. Špišák — V. Libovický

MARIJKA

Obrázek 7 – Titulní strana programu k baletu *Marijka*. Ukrajinské národní divadlo v Prešově, prem. 19. 5. 1955. NM, Divadelní sbírka, H6p-25/70.

ve prospěch Oleny a ta odchází na frontu společně s Andrijem jako dobrovolná ošetřovatelka.

Poslední obraz zobrazuje květnový konec války. Jednotka se nachází v Kojetíně na Moravě. Přichází sovětský major a oznamuje, že je nepřítel poražen. Všichni oslavují, k jednotce se vrací Andrij s Olenou. Zjišťují, že je Marijka mrtvá. Andrij ji klade na hrob květiny a všichni vzdávají poctu padlé hrdince.

Pod tímto vlivem se začala vynořovat myšlenka stvoření baletního díla, které by připomnělo lidem, jakým zlem je pro lidstvo agresivní válka.³⁵

V programu k baletu je Libovický podepsán také pod poměrně rozsáhlým textem *Slovo autora libreta „Marijka“*. Přestože ostatní texty jsou zde publikovány ve slovenštině a ukrajinštině zároveň, tento je pouze v ukrajinštině. Dozvídáme se z něj, že chtěl Libovický vytvořit pro převážně zájezdové divadlo „balet malé formy“ a podle stranických požadavků na aktuální téma. Inspirován mohylami padlých vojáků se rozhodl pro téma z nedávné minulosti: „Během zájezdů našeho souboru vidíme nemálo mohyl, které zůstaly v našem kraji jako němi svědci poslední války. Pod tímto vlivem se začala vynořovat myšlenka stvoření baletního díla, které by připomnělo lidem, jakým zlem je pro lidstvo agresivní válka.“³⁵

Na tuto myšlenku bezprostředně navazuje obviněním západního bloku z pokusů o rozpoutání další války: „Potřeba toho se ukázala tím více, že žijeme v době, kdy se v západních imperialistických státech znovu projeví tendence rozpoutat novou válku s cílem masového zničení lidí. Proti takovým tužbám se úspěšně bouří všichni čestní lidé na světě. V boji za mír je ideově spojuje veliký světový tábor míru, demokracie a socialismu v čele s nepřemožitelným Sovětským svazem a Lidovou Čínou.“³⁶ A po dvou odstavcích reflektujících divadelní práci své rozhořčení ještě stupňuje: „Kdo škodí štěstí lidí? Nenažranost dravých kapitalistů a jejich monopoly, které se ženou za co největšími zisky a kvůli svým cílům jsou připraveni vtáhnout lidstvo do nové krvavé války. Chtějí zabít, ruinit. Uzářila ve mně myšlenka, ukázat divákovi z jedné strany tvůrčí práci mírumilovných lidí a z druhé strany lid nenávidící politiku imperialistů.“³⁷ Na tomto místě připomeňme fakt, že se premiéra baletu konala pět dní po podepsání tzv. Varšavské smlouvy.

35 V. Libovický, *Slovo avtora sjužetu „Marijka“*. In *Program k baletu Marijka*, premiéra 19. 5. 1955 UND Prešov, s. 43–46. Národní muzeum, Divadelní sbírka, H6p-20/70.

36 Tamtéž, s. 43–44.

37 Tamtéž, s. 44.

Armádní umělecký soubor Víta Nejedlého Praha

Ve středu, dne 12. února 1947 o 20. hod., sál sokolovny v Klatovech

ARMÁDA V PÍSNÍ A TANCI

Veselý večer národních a vojenských písní

*Pěvecký sbor, taneční skupina a orchestr - Dirigent: štktpt.
Karel Chvalovský - Tance nastud.: Vladimír Libovický, ba-
letní mistr, býv. člen opery v Curychu, Lucernu a Ženevě*

Vstupné: 15 - 22 Kčs - Předprodej vstupenek u firmy Martinů & Rejcha

Obrázek 9 – Plakát k pásmu *Armáda v písní a tanci*. NM, Divadelní sbírka, H6p-25/70.

jsem posloužit dobré idji a přivést při našich zájezdech pracujícím také kulturní zábavu v baletní formě.“⁴⁰

Další slovensko-ukrajinské programy Ukrajinského národního divadla svědčí o obnovení předválečného tvůrčího tandemu choreograf Libovický – režisér Jurij Šeregij například v těchto inscenacích: hudební drama *Marusja Bohuslavka* (prem. 4. 11. 1954) opereta *Ptáčník* (prem. 24. 3. 1955), opereta-mozaika *Kněžka ohně* (prem. 3. 11. 1955), opereta *To nejlepší* (prem. 19. 1. 1956), hudební národní drama s tanci při příležitosti desátého výročí UND *Ach, nechod', Hrycju, na přástky* (prem. 24. 3. 1956).

Jurij Šeregij a Vladimír Libovický se sešli během své umělecké kariéry při klíčové události v dějinách profesionálního divadla na Zakarpatské Ukrajině, v té době připojené k Československu, a zanechali o tom v jediné instituci v České republice – Divadelním oddělení Národního muzea, cenné společné svědectví. Jurij Šeregij měl možnost se během své herecké kariéry učit od předních režisérů své rodné země. Společně s bratrem Jevhenem založil na Zakarpatské Ukrajině první profesionální, státem podporované divadlo, propagující ukrajinský jazyk a národní divadelní tvorbu. Jako režisér se zaměřil na inscenace, ve kterých nechyběly hudební a taneční vložky, a seznámil s ukrajinskou národní divadelní tvorbou také československé diváky. V Prešově se mu společně s V. Libovickým podařilo téměř od základů vystavět operetní soubor čítající dohromady s baletním ansámblem a orchestrem v březnu roku 1956 šedesát jedna členů.⁴¹

⁴⁰ Tamtéž, s. 44–45.

⁴¹ Srov. Kerivnyctvo i členy operety UNT v Prjaševi v deň 10-riččja UNT, 24 bereznja 1956. In *Program k inscenaci Ach, nechod', Hrycju, na přástky*, prem. 24. 3. 1956 UND Prešov, s. 32–33. Národní muzeum, Divadelní sbírka, H6p-25/70.

Se svým spolupracovníkem Vladimírem Libovickým měl společný také herecký komediální talent. Libovický sice získal klasické taneční vzdělání od slavné primabaleriny a choreografky Národního divadla, Jelizavety Nikolské, přesto se během pobytu za druhé světové války ve Švýcarsku proslavil mimo jiné jako představitel komického klauna-ženy jménem Maryna. Paradoxně právě v době světové katastrofy měl jako choreograf, režisér a libretista největší možnost rozvíjet své multižánrové tvůrčí schopnosti. Uplatnil zde na jedné straně své vynikající dovednosti v oblasti klasického i národního tance. Na druhé straně tíhl, stejně jako nejslavnější moderní výrazové tanečnice a tanečníci té doby, ve svých choreografiích k politické satíře. V napjaté době politických procesů v padesátých letech 20. století napsal své nejrozsáhlejší celovečerní baletní dílo *Marijka*. Zde se mu opět dostalo příležitosti synteticky propojit do jednoho večera několik tanečních stylů – od klasické taneční techniky na špičkách až po hanácké lidové tance – a zúročit své bohaté zkušenosti z vojenského/válečného prostředí. Jako zkušený tvůrce statí o divadle byl v té době zřejmě povinen prosazovat komunistickou ideologii ve svých textech, a tím si obhájit samotnou existenci svého uměleckého díla.

Přestože je jméno Jurije Šeregije na Slovensku i v Užhorodě připomínáno dodnes, jméno Vladimíra Libovického v dnešním tanečním světě poněkud zapadlo. Možná se tak stalo kvůli jeho častému cestování a dvacetiletému pobytu stranou českého tanečního dění na samotě v Psárech u Prahy. Zde podle zmínek v dobovém tisku psal své paměti. Ty ovšem nevyšly ani tiskem, ani se v rukopisné podobě nezachovaly v žádné z paměťových institucí ČR.

Příloha 1

Jurij Hrim: Ukrajinskému národu Karpatské Ukrajiny. Ukrajinské divadlo!⁴²

O divadle obecně a jeho „kalvárii“ na Karpatské Ukrajině.

Mnoho se u nás psalo a ještě více hovořilo při různých příležitostech o založení stálého divadla na Karpatské Ukrajině. Byly časy (avšak právě v popřevratové době), kdy se ukrajinské divadlo pyšnilo slavnými umělci-režiséry (Sadovskij, Zaharov, Pevnyj, Bazylevyč, Arkas), dávalo stovky představení po kraji a neudrželo se, nebyl pro ně připravený náležitý základ, a tak bylo v prvním desetiletí své existence zlikvidováno. V této záležitosti si brali slovo mnozí: zvaní i nezvaní, jí vlastní i cizí, duchovní i světské osoby, lidé různých vrstev i vzdělání a všichni hledali a radili, věc se však nehnula z místa. Něco scházelo – lidé, jací by se, zasvěcení plně divadlu, zaobírali nejdůležitějším: propagandou divadla mezi obyvatelstvem, aby mu připravili půdu a zabezpečili jeho existenci.

Dnes si je už každý z nás vědom toho, že přišla doba, kdy jsme my, mladá generace, jedinci, kteří jsme se vědomě zasvětili ukrajinské divadelní záležitosti v Karpatské Ukrajině, my, žáci těch významných režisérů, řekli své slovo. Považují za účelné a aktuální

⁴² Hrim, Ju. Ukrajinskému národu Karpatskoji Ukrajiny. Ukrajinskyj teatr! *Nova scena*, leden 1939, č. 1, s. 4–5. Pro účely této studie přeložila Libuše Hronková. Národní muzeum, Divadelní sbírka, H6p-15/71.

udělat to nyní, i také kvůli tomu, že žijeme v době, která je přelomová v historii našeho národního kulturního života a boje za naše ukrajinské „já“. Podám zde ty myšlenky, které na základě mých zkušeností, nabytých v průběhu několikaleté praktické práci v divadelním souboru, měly být už dávno projednané na stránkách našeho ukrajinského tisku.

„Publikum tu není pro divadlo, ale divadlo je tu pro publikum, tak hrajte podle vkusu publika,“ řekl mi nedávno jeden inteligent... No, pro jeho ospravedlnění dodám, že jsem přesvědčený, že otázkou: co je divadlo, jaký je jeho úkol, se on nikdy ani deset minut nezabýval... A popravdě, jestli pak umíme my odpovědět na otázku: Co je divadlo? Ujasníme si to.

Především řeknu, že ani divadlo není pro publikum, ani publikum pro divadlo, protože divadlo je druh umění, ale umění existuje pro umění, nikdy výsadně někomu ku prospěchu. Umění je a má být „nadstranické“, nebo lépe majetkem celého lidstva, a tedy nezávislé. Od nezávislosti závisí jeho čistota, nezkaženost. Co to znamená, když je umění závislé na někom nebo na něčem, dává jasný příklad bolševické divadlo, které může uvádět jen takové kusy, co jsou svým obsahem ku prospěchu bolševické ideologii, nebo přinejmenším – neškodí jí...